

SZABÓ KLÁRA

A VÁROSHÁZA A FORRADALOMBAN¹

A Fővárosi Nemzeti Bizottság (a továbbiakban FNB) két jegyzőkönyvét elsőként publikáló munkám bevezető soraiban a jelenleg rendelkezésemre álló forrástörödékek alapján vázoltam fel az FNB megalakulásának történetét. Vizsgálódásom kizárólagos tárgya Budapest Főváros Tanácsának (a továbbiakban BFT) forradalmi szerve, nem szólok tehát a BFT-nek alárendelten működő huszonnégy kerületi tanács nemzeti bizottságairól. A feldolgozás e módját indokolja, hogy ugyan a BFT működési területe a város egésze volt, ám a forradalom első napjaiban osztoznia kellett a felsőbb párt- és állami szervek sorsában. Vezetői érthető tanácsalansággal hallgatták a hozzájuk forduló kerületi vezetők segítséget kérő szavait, s ez határozta meg bizonytalan válaszaikat is.² A forradalom arra kényszerítette a fővárosi és kerületi államhatalmi szerveket, hogy utasítás nélkül hozzanak nehéz döntéseket, kíséreljenek meg valamilyen együttműködést kialakítani a forradalmi szervekkel, elsősorban a nemzeti bizottságokkal, bizottmányokkal. Közismert, hogy e bizottságok a forradalom radikalizálódását követve újultak meg, alakultak át – esetenként többször is. A legnagyobb helyi hatalomnál, a fővárosi tanácsnál is szerveződött nemzeti bizottság, ám ennek története éppoly sajátos, mint helyzete a tanácsok között.

Az FNB a forradalom tizedik napján, 1956. november 1-jén délután alakult meg, amikor a kerületi nemzeti bizottságok már napok óta működtek. A késői időpont értelmezése terjedelmesebb tanulmányt kívánna, jelen bevezető e vonatkozásban csak két meghatározó tényre hívja fel a figyelmet. A BFT székháza a Városház utcában a város egyik legnagyobb középülete volt, ezért belügyi intézkedésre a ház védelmét már október 23-án megerősítették a Budapesti Légoltalmi Parancsnokság bevonásával, hajnalban pedig két szovjet páncélos vonult a Városháza elé.³ A város vezetői – amennyire ez lehetséges volt – nem kívántak a Városháza zárt világán kívül zajló események részesei lenni. Ez többek között az apparátus összetételével, a „megbízható”, azaz a feltétlen hűséget és engedelmességet elfogadó tanácsi vezetők félelmével magyarázható.

- 1 A forrásközlés az OKTK *Civil szerveződések az 1956-os forradalomban: helyhatalmi szervek* című pályázata keretében készült.
- 2 Visszaemlékezések gyűjteménye. Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban BFL) XV/9. b., BFT VB-ülés, 1957. május 17. BFL XXIII/102. a.
- 3 Visszaemlékezés a Fővárosi Tanácsnál történt ellenforradalmi eseményekre. A feljegyzésen nincs dátum és aláírás. Stílusa azoknak a beszámolóknak, visszaemlékezéseknek felel meg, amelyeket a forradalom után a pártbizottságok kértek a hatáskörükbe tartozó szervezetektől. Történeti Hivatal (a továbbiakban TH) V-150 381/6, V-150 355/1.

A tűzszünet elrendelése után Nagy Imre miniszterelnök délutáni rádióbeszédében a demokratikus önkormányzati formák elismeréséről is szólt, s ez a tanácsi vezetőket arra készítette, hogy vizsgálják felül kiváráó álláspontjukat, annál is inkább, mert ezzel csaknem egy időben, a következő nap (október 29-e) délutánján a szovjet páncélosok is befejezték a ház őrzését, és elvonultak. A Városházán ezen a napon vette kezdetét a nemzeti bizottság megalakításának előkészítése sok tanácsalansággal, belső vitával. Az addig szokásos metódusnak megfelelően elsőként a Budapesti Pártbizottsággal egyeztettek. A „VB vezetői megbeszélést folytattak Mező Imre elvtárrsal” – írja egy visszaemlékező.⁴ Valószínűleg ekkor határoztak fegyveres nemzetőrség szervezéséről.

Pongrácz Kálmán, a BFT VB elnöke⁵ a megbeszélés után sajtótájékoztatót tartott. A *Magyar Nemzet* szerint a Városházán napirendre került a „sztálintalanítás”, a rádió pedig arról tudósított, hogy a „Fővárosi Tanács [sic!] Végrehajtó Bizottsága elhatározta, hogy a Sztálin utat a Magyar Ifjúság útjának, a Sztálin hidat Árpád hídnak nevezi el, a Sztálin térnek pedig Dózsa György út lesz a neve.”⁶ Bizonyára összefüggésben van Nagy Imre miniszterelnök Kossuth-címerre vonatkozó bejelentésével, hogy a VB elnöke a rádió szerint azt is elmondta, hogy a „tanács egyébként azzal a gondolattal foglalkozik, hogy újra a főváros régi címerét használják majd”.

Az említett megbeszélésen a legtöbb problémát a nemzeti bizottság megalakítása okozhatta. S bár érzékelték az idő szorítását, Mező Imre jelenléte sem tudta döntésre bírni a jelenlevőket. Ennek ugyan ellentmondani látszik a *Magyar Nemzet* október 30-i számában megjelent írás: „Hétfőn délelőtt megalakult a Városházán a Budapesti Ideiglenes Nemzeti Bizottság, amelynek működése felé a lakosság bizalommal fordul”, ám valójában csak a megalakítás előkészítéséről határozhattak. A kezdeményezők – a tanácsi vezetők és a párttitkár – személyi kérdésekben nem tudtak megállapodni. Pesta László, a BFT VB elnökhelyettese⁷ visszaemlékezésében megemlíti, hogy Mező Imre „azt javasolta, hogy én vegyem át a »forradalmi bizottmány« vezetését, ami akkor sem lett volna keresztülvihető, ha én vállalkozni mertem volna ilyesmire”⁸. A tényleges előkészületekre másnap a pártirodán került sor – igaz, később a megbeszélések egy hivatali helyiségben folytatódtak. A már hivatkozott visszaemlékezés szerint döntően párttagok, közöttük Szabó István, a városházi pártbizottság titkára, Wessely Antal, a budapesti PB munkatársa, valamint a BFT VB Mezőgazdasági Osztálya előző évben menesztett vezetője, Lakatos Sándor⁹ alkotta a bizottságot. A bizottság tagjai tájékoztattak a

4 TH V–150 355/1.

5 Pongrácz Kálmán (1898–1980) vasestergályos. 1949-ben Budapest polgármestere, a tanács megalakulásától a Budapesti Városi Tanács (a továbbiakban BVT), illetőleg a BFT VB elnöke volt. 1948-tól az MDP KV pót-, majd 1951-től rendes tagja lett.

6 Lásd *A forradalom hangja. Magyarországi rádióadások 1956. október 23.–november 9.* Összeállította és utószó: Varga László. Szerk. és előszó: Kenedi János. Budapest, 1989, Századvég–Nyilvánosság Klub, 184. o. (A továbbiakban *A forradalom hangja.*) A város legismertebb közttereinek névváltoztatásáról valójában 1956. október 25-én döntött a tanácsi vezetés, BFL XXIII /207 7/VI-Ált-106/1956., 18.885/1957.

7 Pesta László (1902–1998) orvos. 1945-től tagja lett a Független Kisgazdapártnak, 1950-től a BVT, illetve BVT VB elnökhelyettese volt.

8 Pesta László visszaemlékezése, BFL XV/9. b.

9 Lakatos Sándor (1914–?), 1941-től a fővárosnál a Magasépítési Ügyosztályon dolgozott. 1945-től belépett az SZDP-be. Az MKP és az SZDP egyesülésekor az MDP városházi pártszervezetének a titkára, a pártfőiskola elvégzése után a BVT VB Tervosztályának helyettes vezetője lett. Rövid pártbizottsági megbízás után a BVT VB Mezőgazdasági Osztályának a vezetője volt. Fegyelmi eljárás után 1955. augusztus 11-én elbocsátották.

kerületi nemzeti bizottságoknál, tárgyaltak más forradalmi szervezetekkel¹⁰, és természetesen a nemzeti bizottságba választandó jelöltekkel is. Október 30-án a programjukat ismertető kiáltványt is szerkesztettek, amely egy Nagy Imre és Kádár János (hangsúlyosabban az utóbbi) megnyilatkozásait felhasználó általános deklaráció. Ebben üdvözölték a forradalmi ifjúság megmozdulását. „Mély gyásszal adózik [a bizottság] azok emlékének, akik életüket adták a szabad, független, szocialista Magyarorszáért, a sztálinista–rákosista önkényuralom megdöntéséért, a magyar népi sajátosságoknak megfelelő szocialista demokrácia kibontakoztatásáért.” A kiáltvány leszögezte: „az igazgatási szervek a nemzeti bizottság irányítása mellett végzik munkájukat”¹¹, és hosszasan sorolta a feladatokat a rend és a nyugalom helyreállítása érdekében.

A kora délutáni óra azonban megzavarta a szervezőket. Nagy Imre miniszterelnök újabb nyilatkozata a „mind szélesebben kibontakozó forradalom[ról], az egypártrendszer megszüntetéséről” és a „koalíciós kormányzásról” a bizottság terveit elavulttá tette. Jól látták, hogy céljaikat, a programot újra kell gondolniuk. Ennek részeként a „Kisgazdapárt egyes vezetői délután Pesta László elnökhelyettes szobájában megbeszélést tartottak” – olvasható a talányos mondat a már említett visszaemlékezésben.¹² Nem zárható ki, hogy a szervezők megpróbálták rávenni Pesta Lászlót, hogy vállalja el a közvetítést a Kisgazdapárt és a bizottság között, ám az is lehetséges, a Kisgazdapárt elérkezettnek látta az időt egy tájékoztató látogatásra. Pesta László a megbeszélés után hazament, s legközelebb csak november 4-e után lépett be az épületbe.

A szervezők késő éjszakáig próbálták megérteni a helyzetüket, megtalálni a jó megoldást. Többen – így Pongrácz Kálmán, a BFT VB elnöke és Baranyai János elnökhelyettes¹³ – aznap éjjel nem aludtak. A rádióban október 30-án az éjféle hírek között hallható volt, hogy a „Budapesti Fővárosi Tanács épületében megalakult a Nemzeti Bizottság és a Forradalmi Tanács. A Nemzeti Bizottság, amelyben képviselteti magát a lakosság minden rétege, már kedden megkezdte munkáját”¹⁴. A Budapesti Nemzeti Bizottságot és a Forradalmi Tanácsot azonban sem hétfőn, sem kedden nem alakították meg. Felismerhették, hogy teljes elszigetelődéshez vezethet, ha más pártokat nem sikerül megnyerniük a bizottsági munkára. Ám a pártok nem felejtettek. Az SZDP sem kívánt tárgyalni az előkészítő bizottság nevében hozzá forduló volt szociáldemokrata Lakatos Sándorral. E küldetésre egyébként az öntelt tanácsi vezetők – a két párt egyesülésekor a Városházán játszott szerepe okán – keresve sem találhattak volna alkalmatlanabb személyt.¹⁵

Az október 30-ról 31-re virradó éjszakába nyúló megbeszélésen a jelenlevőknek már fegyelembe kellett venniük, hogy ne legyenek tekintettel az újjászerveződő pártok terveire. A többipártrendszer felszámolása után alig tíz év telt el, könnyű volt feleleveníteni a személyes kapcsolatokat. Pongrácz Kálmánnak pedig talán más forrásból is lehettek információi. A szervezők nem akartak semmit sem kockáztatni: feladták a Budapesti Nemzeti Bizottság megal-

10 TH V-150 355/1.

11 Uo.

12 Uo.

13 Baranyai János (1896-?) épület- és műlakatos. 1945 előtt Budafok képviselőtestülete SZDP-frakciójának elnöke volt. 1913-tól az SZDP, 1945-től az MKP, 1948-tól az MDP tagja lett. 1945 januárjától Budafok helyettes polgármestere, ez év májusától polgármestere, a Budafoki Nemzeti Bizottság alelnöke, majd elnöke; 1950-től a BVT, illetve a BFT VB elnökhelyettese volt.

14 *A forradalom hangja*. 246. o.

15 Lakatos Sándor visszaemlékezése, BFL XV/9. b.

kítésének a tervét, de a teljes visszavonulás helyett egy másik forradalmi szerv, a munkástanács megalakításáról döntöttek, amelyet a megalakuló nemzeti bizottság melletti társszervnek gondoltak el. Valóban, október 31-én és november 1-jén a tanácsi vezetők hallgatólagos egyetértése mellett a Független Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt, a Demokrata Párt és a Keresztény Magyar Párt megkezdte városházi csoportjának szervezését.

Október 31-én délelőtt a BFT VB egyetlen témaként Lakatos Sándor rehabilitálását tárgyalta meg. A jegyzőkönyv megállapítja, hogy a „Budapesti PB alaptalan és hazug vádakot konstruált Lakatos Sándor ellen, és mint párthatározatot ezt nekünk végre kellett hajtunk. Így történt a leváltása a Mezőgazdasági Osztály éléről.”¹⁶ Határozatában a VB rehabilitálta, és egyben megbízta „azonnali hatállyal a VB Mezőgazdasági Osztályának vezetésével”. Jó alappal vélhetjük, a rehabilitált politikusok októberi szerepvállalása, Pongrácz Kálmánt Lakatos Sándor együttműködési készsége ösztönözhetette e lépésében. A határozathozatalhoz nem volt meg a szükséges számú VB-tag, elmaradt a határozatok (éven belüli) szokásos sorszámozása is, s ez hirtelen elhatározásra és némi bizonytalanságra utal.

Délután a Városháza kultúrtermében az előkészítő bizottság gyűlést tartott. A megjelent közel hatszáz dolgozóhoz Baranyai János elnökhelyettes üdvözlő szavai után Lakatos Sándor beszélt. A munkástanácsokról szóló fejtegetéseken túl arra kérte a megjelenteket, hogy másnap, november 1-jén délelőtt válasszák meg a saját szakigazgatási szervük munkástanácsának tagjait, akik majd maguk közül választják meg a Városháza munkástanácsát. Lakatos javaslatára határoztak arról is, hogy a Pénzügyi Osztály minden dolgozónak kettőszáz forint előleget folyósít. Követelték a Személyzeti Osztály vezetőjének azonnali távozását, végül pedig arról is szavaztak, hogy a személyzeti nyilvántartó anyagát az osztály adja át a munkástanácsnak.¹⁷

Csütörtökön, november 1-jén a munkába érkezőket megváltozott hangulat, plakátok és felhívások fogadták. Egy röpirat, pontosabban annak lemásolt szövege az általam ismert egyetlen olyan dokumentum, amely ha nem titkolt célzatossággal is, de belülről szól éles kritikával a tanácsi vezetésről: „Vigyázzatok, városházi dolgozók! Forradalmunk vívmányait veszély fenyegeti. Az Ideiglenes Forradalmi Bizottságba befurakodtak a becsületes Lakatos Sándor barátunk mellé azok is, akik saját maguk átmentését akarják így biztosítani. Ne fogadjátok el Baranyai Jánost, aki egyes kiváltságosok (főleg színésznők) lakásügyeit el tudta gyorsan intézni, ugyanakkor dolgozók ezrei hiába várták ügyük elintézését. Adjon feleletet Szilágyi Lajos, hogy milyen munkát végzett az ÁVH-nál 1952-ig! Bennfenteseknek sokszor dicsekedett tetteiről, beszéljen most ezekről nyilvánosan is! Ne tűrjük, hogy a gyilkos és hazaáruló Rákosi-klikket kiszolgáló Pongrácz Kálmán KV-tag és reprezentatív elnökhelyettesei, akik sem szakértelmükkel, sem pedig dolgozókhöz való viszonyukkal nem érdemelték ki, beosztásul [sic!] bekerülhessenek a Forradalmi Bizottságba. Tűnjenek el ezek és lakájaik a Városházáról és közéletünk minden területéről! Vigyázzatok az osztályok és igazgatóságok bizottságainak választásánál! Vigyázzatok, hogy a bizottság tagjai és a küldöttek valóban a magyar nép, a ti ügyetek hű szószólói legyenek!”¹⁸

Délelőtt a pártok képviselőinek jelenlétében megválasztották az osztályokon és igazgatóságokon a munkástanácsok tagjait. A városházi munkástanács alakuló ülése délben kezdődött el a kultúrteremben. Az ülés furcsa közjátékkal indult. Az első felszólaló forradalmi bizottság helyett egy átmeneti öttagú bizottság megválasztását javasolta. A többiek ezt határozottan visz-

16 BFT VB-ülés jkv. 1956. október 31. BFL XXIII/102.

17 TH V-150 355/1.

18 Uo.

szautasították. Az ülést vezető Bánkúti Józsefnek, a BFT VB Szakszervezetek Bizottsága elnökének nem volt könnyű dolga: a teremben sokféle indulat próbált megnyilatkozni. Az egyik felszólaló, Szentiványi Rezső (a BFT VB alapszervi titkára) felkészülten, összefogottan ismertette a munkástanács követeléseit: a) a korábbi bérezési rendszer visszaállítása, b) fővárosi autonómia, c) fővárosi hatáskört a területén működő vállalatoknak, d) felülvizsgálni, és a munkástanács jóváhagyásához kötni a VB vezető munkatársainak (elnök, elnökhelyettes, osztályvezető) további munkáját. Kijelentette még: csatlakozva az egyetemi ifjúság, a hadsereg és a „munkásosztály” részéről elhangzottakhoz, „mi sem vagyunk hajlandók dolgozni addig, amíg a szovjet csapatok teljes egészében ki nem mennek (éljenzés és taps)”¹⁹. A másik felszólaló Bechtler Péter²⁰ volt, akit a nemzeti bizottságot szervezők képviselőjeként a leendő együttműködés érdekében hívtak meg. Bechtler Péter 1945-ös emlékeire is hivatkozva beszélt a megalakítandó nemzeti bizottság feladat- és hatásköréről. A jelen helyzetről megállapította: „Ma összeomlott a diktatúra, és demokrácia lesz a Városházán éppúgy, mint az egész országban (élénk taps)”, de kijelölte a demokrácia határait is: „1945-ben, amikor égett a Városháza, akkor azt mondtam Csorba polgármesternek²¹, hogy nem baj, de a Wolff-párt²² szellemen is elégett.”²³ Hasonlóan élénk taps fogadta a főváros közigazgatására vonatkozó álláspontját: „vissza kell állítani a fővárosi törvényhatóságot”. Egy kérdésre válaszolva beszélt a nemzeti bizottság megszervezésének módjáról is. Végül a városházi munkástanács és a nemzeti bizottság jogkörét elhatároló (megosztó) feltevésre nyugodt hangon jelentette ki: „Félreértés ne legyen tehát: a nemzeti bizottság függetlenül működik ettől a tanácstól.”²⁴ A nemzeti bizottság szervezői a délutáni órákban átköltöztek a VB elnöki irodájába.²⁵ Több forrás is megerősíti: a BFT VB elnöke, Pongrácz Kálmán előző nap délután eltávozván az épületből lényegében átengedte a város vezetését a nemzeti bizottságnak.

Az FNB megszervezéséhez az 1945-ös forma (Budapesti Nemzeti Bizottság) elfogadásával két nap elégségesnek bizonyult. A jól ismert történelmi minta, a sok vonatkozásban analóg társadalmi, politikai szituáció mellett ez azért volt lehetséges, mert rejtetten, de létezett egy másik Magyarország, amely emlékezett még a szocializmus előtti közélet rendezőelveire, az 1945-ös kezdés demokratikus reményeire. A többpártrendszer, az önkormányzati szervek kormányzati elismerése után az FNB hatalomátvétele a Városházán a város visszavételeként is értelmezhető.

Kevés idő adatott az FNB-nek is, tagjai mindössze két alkalommal ülhetek össze. Az alakuló ülésen az FNB elsőként a forradalom hőseiről emlékezett meg, majd a saját helyzetét, jogkörét határozta meg. Kinyilvánították a főváros közigazgatásának birtokbavételét. A BFT VB vezető tisztségeit (elnök, elnökhelyettes) megszüntnek nyilvánították, helyettük polgármestert és alpolgármestert választottak Kóvágó József²⁶, illetve Bechtler Péter személyében. Az önkormányzati és tanácsai városigazgatási elemek keveredését csak átmenetinek gondol-

19 Politikatörténeti Intézet Levéltára (a továbbiakban PIL) 290. f. 1/55. ő. e.

20 Bechtler Péter (1891–1964) faszobrász. 1910–1948 között az SZDP, 1948–1952 között az MDP tagja volt. A fővárosi törvényhatósági bizottságnak 1925-től lett a tagja, 1945–1948 között alpolgármester, a BNB tagja volt. 1951-ben koncepciós perben elítélték, 1956-ban szabadult.

21 Csorba János (1897–1986) jogász. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja. 1945. január 21-től május 16-ig Budapest polgármestere volt.

22 Wolff Károly (1874–1936) jogász. 1920-tól a Keresztény Községi Párt elnöke volt.

23 PIL 290. f. 1/55. ő. e.

24 Uo.

25 TH V–150 355/1.

ták, amíg az általános választások után a törvényi szabályozás meg nem történik. Az átmenet nehézségeivel már az induláskor szembe kellett nézniük: hogyan ítélik meg a BFT VB osztályvezetőinek a munkáját, és milyen módon rehabilitálják az 1945 után jogtalanul elbocsátottakat? A Városháza tényleges birtokbavételét a rendkívüli helyzettel összefüggő témák megvitatása is jelzi. Írásos anyag hiányában az egyes szakigazgatási szervek vezetői személyesen számoltak be a bizottságnak a város közellátási, közlekedési és szolgáltatási nehézségeiről, valamint a helyreállítási terveikről. Hosszasan vitatták a magyar–szovjet kapcsolatokat: a szovjet csapatok távozásának lehetséges módozatait. A sorsdöntő kérdésekben nem sikerült közös álláspontot kialakítaniuk. A vitában megszólalók érvelése, az egyes pártok hallgatása jól érzékeltette a koalíciós pártok kapcsolatának érzékeny pontjait.

Arról, hogy a forradalom után milyen lesz az új társadalmi, politikai berendezkedés, keves szó esett a két ülésen. Bechtler Péter szavaiból is kitűnik, hogy a döntést az általános választásokra kívánták bízni: „Akiket a nép megválaszt, azok irányítsák a fővárost és az országot.”²⁷ Annyi azonban elmondható, hogy az FNB a diktatúra megsemmisítő vereségének tudatában a fordulatot megelőző 1947-es politikai berendezkedés folytatását tartotta kívánatosnak, és a szocialista kísérlet elvetésével az önkormányzati városigazgatáshoz való visszatérést képviselte. Kővágó József és Bechtler Péter szereplése ezt még egyértelműbbé tette.

A forradalom lendületével magyarázható, hogy miközben Nagy Imre a belső konszolidációval összefüggő problémákkal viaskodott, s az egyre fenyegetőbb szovjet csapatmozgások tudatában vívta kétségbeesett harcát a forradalomért, az FNB ülésén az aggodalom legkisebb jele sem volt érzékelhető.

Az FNB két jegyzőkönyvét a Politikatörténeti Intézet Levéltára őrzi. A forrás az 1990-es években az ötvenhatos gyűjtemény feldolgozása után²⁸ vált kutathatóvá. A két jegyzőkönyv nincs aláírva, és egyéb hitelesítő jelzés sem található rajta. Két korabeli irat másolatát csatolták a dokumentumhoz. A forradalom után sokfelé járhatott a jegyzőkönyv. Az egyikről a hátoldalán levő ceruzás feljegyzésből az tudható meg, hogy a Párttörténeti Intézet akkori igazgatója, Réti László kapta meg 1958-ban a Hazafias Népfronttól.

A jegyzőkönyvvezetőnek (nagy valószínűséggel F. A.-nak), a BFT kitűnő gyorsírójának a forradalom alatt nem volt ideje áttenni gépirásba a lejegyzetteket. Erre november 4-e után kerülhetett sor. A két jegyzőkönyvből – a „szempontoknak megfelelő” – válogatás jelent meg a „Fehér könyv”²⁹ második kötetében. A PIL-ben őrzött dokumentumon olvasható kézzel írt megjegyzések, valamint a szövegrészek bejelölése egyértelművé teszi, hogy a „Fehér könyv” szerzői a jegyzőkönyvnek ebből a példányából írtak ki hosszabb-rövidebb részleteket. Szöveg-elemzés is megerősíti: valóban az FNB két üléséről készült jegyzőkönyv gépen átfirt változa-

26 Kővágó József (1913–1996) katonatiszt. 1945 májusától a Független Kisgazdapárt tagja, 1945. május 15-től Budapest alpolgármestere, az 1947. júniusi lemondásáig polgármestere volt. 1950 májusában letartóztatták, koholt vádak alapján életfogytiglani börtönrre ítélték. 1956 szeptemberében szabadult. 1956 októberében részt vett a Független Kisgazdapárt újjászervezésében, az Ideiglenes Intézőbizottság tagja lesz, november 3-tól pedig a párt főtitkára.

27 Jkv., 1956. november 1. PIL 290. f. 1/54. 6. e.

28 *Ötvenhat októbere és a hatalom. A Magyar Dolgozók Pártja vezető testületeinek dokumentumai, 1956. október 24.–október 28.* A dokumentumokat sajtó alá rendezte Horváth Julianna és Ságvári Ágnes. Szerk. és a jegyzeteket készítette Horváth Julianna és Ripp Zoltán. Budapest, 1997, Napvilág, 22. o.

29 *Ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben.* Budapest, 1957, Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Tájékoztatási Hivatala.

tát őrzi a PIL, bár gyorsíró nem hitelesítette (nem hitelesíthette) aláírásával a szöveget. Az eredeti gyorsírói változat lappang valahol, s arra is van utalás, hogy egy példány a Fővárosi Bíróság birtokában volt 1957-ben.

A két jegyzőkönyvet szó szerint teljes terjedelemben közlöm, csupán a nyilvánvaló gépeleési, helyesírási hibákat javítottam.

JEGYZŐKÖNYV

a Fővárosi Nemzeti Bizottság 1956. november 1-[je]i üléséről

Jelen vannak: A Független Kisgazdapárt részéről: Potoczky Kálmán³⁰ és Varga István³¹, a Szociáldemokrata Párt részéről: Bechtler Péter és Wiesner Sándor, az Ifjúság részéről: Vázsonyi József, a Nemzeti Parasztpárt részéről: Antal Sándor³² és Bitai Sándor³³, a Magyar Kommunista Párt³⁴ részéről: Baranyai János és Lakatos Sándor, a Keresztény Magyar Párt részéről: Zajgóvári Károly³⁵ és Stöckl Rezső, a Demokrata Párt részéről: Bilkei Gorzó Nándor³⁶ és Máthé Ákos, a Keresztény Ifjúság Szövetsége részéről: Bárczai István és Kállai Ferenc.

A Nemzeti Bizottság az ülés elnökéül Bechtler Pétert választotta meg.

Napirend előtt: Vita alakult ki arról, hogy a Keresztény Magyar Párt küldöttei – miután a Keresztény Magyar Párt a kormánykoalícióban nem vesz részt – a Nemzeti Bizottságban helyet foglalhatnak-e. A Nemzeti Bizottság több hozzászólás után kimondotta, hogy a Keresztény Magyar Párt küldöttei is részt vesznek az ülésen.

Elnök: Tisztelt Nemzeti Bizottság! Mielőtt alakuló ülésünkön az elnökválasztásra vagy bármilyen napirendre térnénk, emlékezzünk meg azokról a hősi halottakról, akik életüket áldozták a magyar szabadságért. (Az ülés résztvevői felállanak.) Nehéz feladatra vállalkoztak: megdönteni egy diktatúrát, amely megdönthetetlennek látszott. Vállalkoztak erre a feladatra, mert tudták, hogy az igazság győzni fog. Hogy most itt állunk, azt annak tulajdoníthatjuk, hogy az ifjúság hősi harca győzött. Ha a forradalom nem győzött volna, akkor ez a változás nem következett volna be. Éppen ezért minden megbecsülésünk és tiszteletünk azoké, akik a forradalomnak harcosai voltak. (Az ülés résztvevői újból elfoglalják helyüket.)

Ideiglenesen összeállítottuk a napirendet. Szeretnénk a Nemzeti Bizottság alakulásán minél előbb túljutni azért, hogy rádió[ba]n megnyilatkozzunk, és lássa a lakosság, hogy Buda-

30 Potoczky Kálmán (1910–?) 1946–1949 között a Független Kisgazdapárt Propaganda-, majd Szervezési Osztályának vezetője volt. 1950 májusában letartóztatták, koholt vádak alapján tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélték. 1956. május 25-én szabadult. A forradalom után emigrált.

31 Varga István a BFT VB Pénzügyi Osztályának vezetője volt.

32 Antal Sándor (1910–?). Budapest Székesfőváros Polgármesteri Hivatala 1942-től alkalmazta. 1946-ban B-listázták.

33 Bitai Sándor a BFT VB Oktatási Osztályának munkatársa volt.

34 Magyar Kommunista Párt nevű párt 1956-ban nem volt Magyarországon. A két küldöttet az MDP városi szervezete bízta meg a képviseléssel. Az MDP elnöksége ugyan október 31-én kimondta a párt feloszlását, és MSZMP néven új pártot alapított, ám ez utóbbi városi szervezete csak később, november 4-e után alakult meg.

35 Zajgóvári Á. Károly (1908–1972) jogász, 1936-tól dolgozott ügyvédként. 1957-ben letartóztatták, és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték.

36 Bilkei Gorzó Nándor (1890–1969) tanár, jogász, kispáros. 1945-ben a Polgári Demokrata Párt tagja lett. 1945-ben a Rákospalotai Nemzeti Bizottság elnöke, a Pest Megyei Nemzeti Bizottság főtükára, 1956-ban a Rákospalotai Nemzeti Bizottság elnöke volt. 1957 júliusában három hétig előzetes letartóztatásban volt.

pestnek van vezetősége. Mert a jelen pillanatban nincsen. Márpedig nem lehet a Városházát magára hagyni akkor, amikor a közellátás kérdése nagyon bizonytalan, mert nincs helyreállítva a rend. Nem lehet fenntartani azt az állapotot, hogy az emberek nem tudnak közlekedni. Amíg a közlekedési eszközöket meg nem indítjuk, addig a munkát sem lehet megindítani.

Köztudott dolog, hogy a sztrájk egyelőre miért tart. Éppen azért mi is állást foglalunk olyan értelemben, hogy politikai javaslatot teszünk, amelyben kifejezésre juttatjuk a főváros lakosságának kívánságát: azt, hogy tegyen meg a kormány mindent azért, hogy az orosz hadsereg mielőbb hagyja el az országot, továbbá hogy készítse elő a kormány a lehetőséget az általános választásokra. Akiket a nép megválaszt, azok irányítsák a fővárost és az országot.

Most tehát az a feladatunk, hogy ebbe a munkába bekapcsolódjunk, és igyekezzünk elősegíteni a vérkeringés megindulását. A Nemzeti Bizottság ma átveszi az irányítást a Városházán. Átveszi olyan vonatkozásban, hogy politikailag és fontos elvi kérdésekben a Nemzeti Bizottság dönt. A vezetés politikailag szintén a bizottságé kell hogy legyen. Akik ezt akadályoznák, azokat ki kell cserélni, és helyükre olyanokat tenni, akik tudják vinni az életet. Nem Szent Bertalan-éjszakára gondolunk, nem arra, hogy az alkalmazottak körében olyan hírek legyenek, hogy itt irtás lesz, hanem arra, hogy a pártok bizalmát bírják azok, akik fontos posztokon vannak.

Műszaki ügyosztályunkkal fel kell mérteni, hogy milyen kár érte a fővárost a forradalom által, és ha kell, rádión keresztül szóljunk Budapest lakosságához, hogy segítse elő a közlekedési utak helyreállítását. Arra kérjük a főváros lakosságát, hogy inkább buzdítsa az embereket a közlekedés helyreállítására, ne pedig a „sztrájkterő” jelzővel visszatartani igyekezzék őket.

Kérem a Nemzeti Bizottságot, hogy mindezeknek a figyelembevételével jelentse ki, hogy a Nemzeti Bizottság ma megalakult, és hogy célszerű volna elnököt választani.

Sághy Gábor³⁷: A városházi dolgozók munkástanácsa megalakult, és megválasztotta 15 tagú Intézőbizottságát. Most hárman az Intézőbizottság képviselőjében jelentünk meg, és arra kérjük a Nemzeti Bizottságot, hogy jelölje meg számunkra azt az időpontot, amikor az általunk megtárgyalt dolgokat előadhatjuk.

Elnök: A Nemzeti Bizottság ülése nyilvános, az Intézőbizottság küldöttei végighallgat[hat]ják. A Nemzeti Bizottság az alkalmazottak kérdését is napirendre fogja tűzni.

Potoczky Kálmán: Javasolta, hogy a Nemzeti Bizottság válassza meg Kóvágó Józsefet polgármesterré, helyettesévé pedig Bechtler Pétert. Minthogy Kóvágó József betegsége³⁸ miatt nem tud jelen lenni, azért az ügyek intézésével a bizottság bízza meg Bechtler Pétert.

Elnök: Javasolta, hogy a Nemzeti Bizottság mondja ki határozatilag, hogy a tanácselnök³⁹ és az elnökhelyettesek működése megszűnt.

Zajgóvári Károly: Javasolta, mondja ki a Nemzeti Bizottság, hogy a törvényhatóság hatáskörével ruhazza fel magát.

Elnök: Ennek alapján a Nemzeti Bizottság javaslatot tesz a kormánynak, hogy Budapestnek polgármestere, alpolgármestere és törvényhatósága legyen (helyeslés).

37 Sághy Gábor mérnök, a BFT VB Tervosztályának munkatársa volt. 1956-ban a városházi munkástanács elnökévé választották.

38 Kóvágó József idejét sokkal inkább az FKgP országos ügyei kötötték le. A november 2-i kormányközleményből tudható, hogy tagja volt annak a kormányküldöttségnek, amely a Szovjetunió kormányküldöttségével a Varsói Szerződés felmondásának végrehajtásáról kívánt volna tárgyalni.

39 Ilyen tisztség a BFT-nél ekkor nem létezett, a szervezet vezetője ekkor a VB elnöke volt.

Potoczky Kálmán: Annak a véleményének adott kifejezést, hogy tisztázni kell a hősök eltemetésének kérdését, tekintettel arra, hogy ez az egyik legsürgősebb kérdés.

Zajgóvári Károly: Indítványozta, hogy az osztályvezetőktől felfelé minden vezetőt nyilvánítson leváltottnak a Nemzeti Bizottság. Más kérdés az, hogy a Nemzeti Bizottság esetleg ugyanazokat újból megerősíti állásukban, azonban új hatáskörüket a Nemzeti Bizottságtól származtassák.

Wiesner Sándor: Hangoztatta, hogy a fővárosnak jelenleg van egy apparátusa, amely végrehajtja a még érvényben lévő törvényeket. Az előtte szólóknak az indítványát aggályosnak tartja abból a szempontból, hogy esetleg az apparátusban pánikot kelt, és így fennakadás keletkezik az ügyek intézésében.

Zajgóvári Károly: Olyan értelemben módosította indítványát, hogy az osztályvezetőktől felfelé a pozíciók betöltőit a Nemzeti Bizottságnak külön kell megerősítenie állásukban. Aki a Nemzeti Bizottság nem erősít meg, azok távoznak.

Bilkei Gorzó Nándor: Indítványozta, hogy a Nemzeti Bizottság küldjön ki háromtagú albizottságot, amely javaslatot tenne, hogy kik azok, akiket állásukban megerősít a Nemzeti Bizottság.

Lakatos Sándor: Hangoztatta, hogy elvben egyetért a Keresztény Magyar Párt képviselőjének javaslatával. A gyakorlati kivitelezéssel kapcsolatban javasolja, hogy hozzá kell fogni az osztályvezetők és osztályvezető-helyettesek elbírálásához, és amikor megállapították, hogy ki az, aki marad, és ki megy, akkor a távozók helyét azonnal töltsék be, hogy a most meginduló apparátus munkájában ne legyenek zökkenők. Javasolta továbbá, hogy a Nemzeti Bizottság mindenkor a most megalakult munkástanács vezetőségének meghallgatásával hozza meg döntéseit.

Elnök: Határozatként kimondta, hogy az albizottság tagjaiul Antal Sándort, Potoczky Kálmánt, Wiesner Sándort és Zajgóvári Károlyt választotta meg a Nemzeti Bizottság.

Ezután a Nemzeti Bizottság rátér a hősök eltemetése kérdésének megvitatására. (Dékán Sándor osztályvezető megjelenik az üléssteremben.)

Dékán Sándor: Ismertette a Nemzeti Bizottsággal, hogy a Temetkezési Vállalat végzi feladatát. Sikerült a Forradalmi Katonai Tanácstól 20 tehergépkocsit szerezni a vállalat szállítóeszközei mellé. Az előző napokban sok helyen nehezen ment a munka a közlekedési nehézségek és a rendzavarások miatt. A Temetkezési Vállalat emberei egészségügyi jelzésekkel dolgoztak, és igyekeztek megmagyarázni a forradalmi erőknek, hogy erre a munkára feltétlenül szükség van. A halottak számát nem tudta pontosan megmondani. Azokat a halottakat, akiket a lakosság egészségügye érdekében feltétlenül el kell temetni, eltemetik ideiglenesen koporsókban, és a hősök temetése során exhumálják majd őket, majd [mert] a koporsók akkor még épségben lesznek. Az előző napig problémák voltak a koporsók szállításában, de mára megoldódtak a problémák, mert a Köztisztasági Vállalat és a TEFU adott szállítási eszközöket. A halottakat a Rákosparkos temetőben temetik el, de nem véglegesen. Elgondolása szerint a Kossuth-mauzóleum környékére temetik majd el őket véglegesen. Ezt javasolta a Nemzeti Bizottságnak.

Wiesner Sándor: Javasolta a Nemzeti Bizottságnak, hogy hívja fel Dékán Sándort arra, hogy lépjen érintkezésbe az illetékes kormányzervekkel, és a Nemzeti Bizottságot a legközelebbi ülésen tájékoztassa arról, hogy mi a kormánynak az álláspontja ebben a kérdésben. Ami a temetések sürgősségét illeti: ha a halottak temetetlenül már bomlásnak indulnak, az kegyeletstört. Szerezzen tehát a kormány álláspontjáról pontos információkat Dékán Sándor.

Elnök: Miután Dékán Sándor valószínűleg nehezen tud érintkezésbe lépni a kormánnyal, a Nemzeti Bizottság nevében ő maga (Bechtler Péter) lép majd érintkezésbe Tildy Zoltán államminiszterrel.

Bilkei Gorzó Nándor: Egy ünnepélyes és minden tiszteletet megadó temetés gyakorlatilag helyes lenne-e, vagy sem? T[udni]i[llik] mérhetetlen tömegek jelennének meg egy ilyen pompán. Kérdezte, hogy a mai viszonyok megnyugtatók-e erre nézve. Szerinte a legnagyobb tapintattal kell intézni ezt a kérdést. Amíg nem vetődik fel a kérdés, nem beszélnek róla, de ha felvetődik, sürgős követeléssel állhatnak elő.

Zajgóvári Károly: Utasítsa a Nemzeti Bizottság a Temetkezési Vállalatot arra, hogy az összes eltemetett halottakról készítsen jegyzéket vallásuk szerint, és a jegyzéket küldje meg a vallásfelekezetek vezetőinek azért, hogy a halottak saját egyházi szertartásuk szerint részesülhessenek a temetésben (helyeslés).

Elnök: A Bilkei Gorzó Nándor által felvetett szempontokat a Nemzeti Bizottság figyelembe fogja venni.

Antal Sándor: A karhatalmi egységek sok halottat eltemettek a harcok helyén. Maguk szereztek koporsókat. Ha a Nemzeti Bizottság a dísztemetés mellett döntene, akkor kérje fel a Nemzeti Bizottság Maléter ezredest arra, hogy a fiatal hősök kísérik a halottakat fegyverben, katonai pompával. Így biztosítani lehet a rendet és a nyugalmat is. A temetetlen szovjet katonák temetéséről is intézkedni kellene.

Zajgóvári Károly: A szovjet hősök temetőjében kell eltemetni őket.

Stöckl Rezső: Mint orvos javasolta, hogy csak egy temetést rendezzenek higiéniai okokból is. Hét nap alatt keletkezhetik [sic!] egy járvány, és veszélyeztetheti a főváros közegészségügyét. A forradalmi ifjúság által eltemetett hősöket is egyszerre vigyék a díszsírhelyre: gondoskodják róla a Nemzeti Bizottság. Ennek elmulasztása súlyos egészségügyi következményekkel járna.

Bilkei Gorzó Nándor: És az ünnepséget külön!

Elnök: Nagyon egészségesnek mondta azt a javaslatot, hogy a Kossuth-mauzóleum környékén temessék el a hősöket. Régi gondolata, hogy Dózsa Györgytől és Martinovits-tól kezdve márványba véssék a nevüket azoknak, akik életüket áldozták a magyar szabadságért. A mostani temetéssel kapcsolatban nem egy sírra gondol, hanem építészetileg is kiképzett sírcsoportra, amely a szabadsághősök mauzóleuma és mint ilyen zarándokhely lehetne.

Zajgóvári Károly: Tehát a Temetkezési Vállalat tegye le őket egy megfelelő helyre, és később legyen az ünnepség.

Vászonyi József: Arra kérte a Nemzeti Bizottságot, hogy várja meg a Forradalmi Karhatalmi Bizottság küldötteit, mielőtt döntene a hősök temetése ügyében. Most késnek egy keveset, mert most is a közrend és a közbiztonság megóvásán dolgoznak. A hős felkelők részt vétele nélkül ne döntsön a Nemzeti Bizottság fontos kérdésekben, hiszen ha ők nem lettek volna, akkor a bizottság sem ülésezhetnék.

Elnök: Enunciálta, hogy a bizottság legközelebbi ülésén dönt ebben a kérdésben, miután ő a kormány álláspontjáról is tájékozódik. Ezután felkérte Dékán Sándort, hogy a közművek helyzetéről és a szénhelyzetről adjon tájékoztatást.

Dékán Sándor: Előadta, hogy a Gázgyár zavartalanul működik, és körülbelül 20 napi szénkészlete van. Külföldi szállítások nincsenek, egy szerelvény van ugyan a határon körülbelül 300 tonna szénnel, ami nem jelentős mennyiség. A fogyasztás jelenleg nem nagy, a szokásos 4-500 000 köbméter helyett körülbelül napi 100 000 köbméter. Igyekeznek minél több földgázt felhasználni.

Az Elektromos Művek ellátása nem kielégítő, és valószínűleg korlátozásokra kell majd gondolni. A pontos szénkészletre vonatkozólag nem tudott tájékoztatást adni. Itt az az anomália van, hogy az Elektromos Művek nem a fővároshoz, hanem a minisztériumhoz tartozik, és így nem rendelkeznek megfelelő tájékozódással.

A vízszolgáltatás rendszeresen működik.

Máthé Ákos: Elmondotta, hogy tudomása van arról, hogy a HPS-nél körülbelül 700 vagon szén van tárolva, ami szükség esetén igénybe vehető.

Dékán Sándor: Továbbmenően előadta, hogy a házakban hétnapos szemét gyűlt össze, és ha azt nem hordják el, könnyen tifuszbajrány keletkezik. A köztisztasági dolgozók akadályozva vannak munkájukban, mert az utcán sok helyen leállítják őket a sztrájkra hivatkozva. Ha a közművek nem működnek, akkor ez megbénítja a főváros életét. Ezért meg kell értetni a főváros lakosságával, hogy támogassa munkájukban a közművek dolgozóit. Arra kérte a Nemzeti Bizottságot, hogy ilyen értelemben adjon ki kommunikét.

Potoczky Kálmán: Annak a véleményének adott kifejezést, hogy mivel a minisztériumokban eléggé dezorganizált állapotok vannak, helyes volna, ha az Elektromos Műveket a főváros hatáskörébe utalnák.

Antal Sándor szerint fel kellene kérni a lakosságot, hogy a maga háza előtt tisztítsa el a törmelékeket, hogy legalább a gyalogos közlekedés legyen biztosítva. Ami pedig a közutak megtisztítását illeti, fel kellene kérni a katonai utász- és tűzérési alakulatokat, hogy távolítsák el az utakról a közlekedési akadályokat, és szedjék össze a még ott levő töltényeket.

Elnök: Bejelentette, hogy a Nemzeti Bizottság ráter a közellátási helyzet megvitatására. (Sásdi Sándor osztályvezető megjelenik az ülésteremben.)

Sásdi Sándor: Előadta, hogy – egyes hibáktól eltekintve – az élelmiszer-ellátás kielégítőnek mondható. Az élelmiszerüzletek és a vendéglátó-ipari egységek több mint 90 százaléka működik. A magánkereskedők is működnek, és ehhez megkapják a támogatást, a szállítóeszközöket, különösen a zöldségfélék és a gyümölcs felhozatalához. A hegyvidéki részek, valamint a nagyobb távolságban fekvő részek gyengébben vannak ellátva, mert oda a szállítást nem szívesen vállalják.

A készletek mennyisége kielégítőnek mondható. Mintegy 240 vagon zsír van Budapesten, ami normális körülmények között hatheti készletnek felel meg. Jelenleg azonban bizonyos mértékű felvásárlás, tartalékolás folyik.

Elnök: Feltette a kérdést, hogy a beadási kényszer megszüntetése milyen mértékben befolyásolja Budapest ellátását.

Sásdi Sándor: Előadta, hogy általában vidékről nem jön fel készlet, már csak a vasúti szállítások szünetelése miatt sem. Zsírbel a budapesti készleteket használják fel. A parasztság felhozatali kedve és segítőkészsége soha nem látott mértékű.

Elnök: Kérdést intézett aziránt, hogy miért van probléma a tárolással kapcsolatban, és miért nem tudják tárolni a felhozott árukat.

Sásdi Sándor: Előadta, hogy a segélyként felérkezett szállítások elosztásáról a Szociális Csoport tud tájékoztatást adni. A kereskedelem ezt nagymértékben támogatja. Előadta, hogy véleménye szerint a kereskedelem ellátása túlzott mértékű, és hozzá kell fogni a tartalékoláshoz. Ezt az álláspontot Vas Zoltán, a Közellátási Kormánybizottság⁴⁰ vezetője is helyesli. Tartalékolni kell annyival is inkább, mert a vidék segítőkészségére csak a készletek határáig lehet számítani. A Közellátási Kormánybizottsággal állandó kapcsolatot tartanak fenn.

Zajgóvári Károly: Felvetette azt a kérdést, hogy van-e valami akadálya annak, hogy a főváros az ideérkező ajándékküldeményeket lefoglalja, a Közért-áruháznak kiosssa, és a többi árukkal együtt – hogy mégis meglegyen az ajándék jelleg, és érezze a főváros a vidék szívé-

40 Nagy Imre miniszterelnök 1956. október 27-én átmeneti időre Közellátási Kormánybizottságot állított fel; vezetésével Vas Zoltánt bízta meg.

nek dobbanását – fél áron árusítsa. Ezzel egyrészt biztosítva volna a tartalékolás, másrészt mérséklődne a vásárlási láz.

Sásdi Sándor: Kijelentette, hogy ezt nem tartaná helyesnek. Ajándékot elkobozni nem szabad. Üzletkebe nem lehet bevinni, mert összekeveredik az állami készlettel, és ezt is magasabb áron árusítják. Ebből csak a kereskedelmi dolgozóknak volna hasznuk. Nem volna helyes ennek tőpot adni.

Varga István: És az erkölcsi rész sem domborodnék ki.

Sásdi Sándor: Az a helyes, ha az ajándékot a kórházak és az intézmények kapják.

Wiesner Sándor: [A] beszolgáltatási kényszer megszűnt. A központi készletek begyűjtésből származtak?

Sásdi Sándor: Abból is. Továbbá az állami gazdaságokban hizlalt sertésekből. 60% származott a begyűjtésből.

Wiesner Sándor: Gondoskodtak-e intézményesen arról, hogy a beszolgáltatás megszűntével a felvásárlás rendszeres legyen?

Sásdi Sándor: Eddig is volt szabad felvásárlás. A szerződéses hizlalásból is sok hús és zsír származott. A szerződéses rendszer pedig továbbra is érvényben van.

Kállai Ferenc: Melyik az az élelmiszer, amelyet a főváros vidékről beszerezni nem tud, de amelyre feltétlenül szüksége van? Azért kérdezi ezt, mert az ő szövetségük kapcsolatban áll a külföldi segélyszervezetekkel.

Sásdi Sándor: A tüzelőt és a tejet jelölte meg ilyenek. A továbbiakban a Nemzeti Bizottság segítségét kérte a következő kérdésekben. A Nyugati pályaudvarra érkező vagonokat foszogatják. Kérte már a rendőrség segítségét, most a Nemzeti Bizottság segítségét kéri.

Elnök: Kijelentette, hogy holnap érintkezésbe lép ezzel az ügygel [sic!] a belügyminiszterrel.

Sásdi Sándor: 80 teherautó ment a Tiszántúlra lisztért. Budapesten van mintegy 600 vagon gabona. Arra kérte a Nemzeti Bizottságot, hasson oda, hogy őrljenek Pesten a malmok. Ehhez azonban az szükséges, hogy a malomi munkásokat ne nyilvánítsák sztrájkőröknek.

Bilkei Gorzó Nándor: A sztrájkügy az egész helyzetnek a kulcsa. A sztrájküggyel lelkiismereti felelősséggel kell foglalkozni. Szerinte a sztrájk romlásba döntheti az összes eredményeket.

Elnök: Informálta a Nemzeti Bizottságot arról, hogy a SZOT vezetősége lemondott, és új vezetőségi tagok vették át a szakszervezeteket. Rábírní igyekeznek a munkásokat arra, hogy vegyék fel a munkát. Ennek előfeltétele azonban a közlekedés helyreállítása. Nehéz tartani azt a kijelentést, hogy „Amíg egy orosz katona itt van, addig nem dolgozunk”. A kormány kijelentette, hogy a tárgyalások megindultak, és a kormánynak ezt el kell hinni.

Sásdi Sándor: A pénzhány is problémát okoz. Kérte a Nemzeti Bizottságot, engedélyezze, hogy az élelmiszerüzletek mellett az iparcikküzletek is nyissanak ki, és ezt ne nyilvánítsák sztrájkőröknek. Az ellenőrzés segítésére négy személygépkocsit kért.

Elnök: A legközelebbi ülésen megnézi ezt a kérdést a Nemzeti Bizottság.

Kállai Ferenc: Meg kell hallgatni a Forradalmi Tanács hivatalos képviselőjét!

Elnök: Jelentette, hogy következő napirendi tárgyként Beszteri Sándor, az Építési Igazgatóság vezetője tájékoztatja a Nemzeti Bizottságot az épületek helyzetéről.

Beszteri Sándor: Az Építési Igazgatóság 6200 fizikai munkással dolgozik, főleg lakásfelújításokon, tatarozásokon és kislakások építésén. Ezeket a munkákat hagyták abba. Az igazgatóság vállalatai kifizették dolgozóikat. Ő maga továbbra is szorgalmazza az életveszélyes helyzetek elhárítását, és az üzemi tanácsok megválasztását. A 29 vállalat közül 26-ban már

meg is választották őket. Megindították az ablaküvegezési munkákat aszerint, hogy mennyi üveget tudtak szerezni. Megállapítják a kerületek és az intézmények üvegekárát.

Az életveszély elhárítása folyik, főleg a VIII., IX., X., XVIII., XV. és [a] XIX. kerületekben. Ehhez az anyag biztosítva van. Az Építési Igazgatóságnak van bizonyos anyag tartaléka, ez azonban kevés. Ezért kérte a Nemzeti Bizottságot: segítse hozzá az Építési Igazgatóságot, hogy a megfelelő anyagokhoz hozzájusson. Az életveszély elhárításához nehezen kapnak embereket. Arra hivatkoznak az emberek, hogy mennének dolgozni, de nem mernek hozzáfogni a munkához. Így például a XX. kerületben megfenyegették azokat az embereket, akik dolgozni mentek. Ugyanez történt a IV. és a XI. kerületben is. Arra kérte a Nemzeti Bizottságot, adjon ki felhívást, hogy a lakosság ne tekintse sztrájk töröknek azokat, akik életveszély-elhárítási, tetőfedési, üvegezési munkákat végeznek, és akik a dűledező házrészek helyreállítási munkáit végzik.

Sághy Gábor: Javasolta, forduljon a Nemzeti Bizottság a kormányhoz, utasítsák az Építésiügyi Minisztériumot, hogy a minisztérium állítsa le az egyéb munkálatait, és munkaerőinek és anyagának megfelelő részét irányítsa Budapestre. Szükséges, hogy a kormányzat a főváros segítségére jöjjön.

Sok lakás lakhatatlanná vált,⁴¹ és ezeknek lakói ismerősöknél húzódnak meg. Viszont vannak olyan lakások, amelyek most készültek el. Bejelentések történtek, hogy a Fiastyúk utcában a most elkészült lakásokat illetéktelenek foglalták el. Fontos volna tehát, hogy a Nemzeti Bizottság a most elkészült vagy elkészülő lakások őrzését szervezze meg, és szerezze meg a teljes rendelkezési jogot ezeknek a lakásoknak a szétosztására.

Antal Sándor szerint katasztert kellene felvenni az elhagyott lakásokról, és ezeket a lakásokat ugyancsak figyelembe kellene venni a hajléktalanok elhelyezésénél.

Sághy Gábor: Előadta még, hogy a kerületekben megalakult nemzeti tanácsok nem kezelik megfelelően ezt a kérdést. Arra kérte a Nemzeti Bizottságot, hogy a kerületi nemzeti bizottságok részére ilyen irányú direktívákat adjon ki.

Lakatos Sándor: Előadta, hogy állandóan jelentkeznek lakásigénylésekkel részben olyanok, akik a harci cselekmények folytán lakás nélkül maradtak, másrészt olyanok, akik a jelenlegi helyzetet ki akarják használni lakáscserére vagy a társbérlet megszüntetésére. Ezért helyes volna, ha innen történe továbbra is a lakások elosztása, és a kerületek javaslatai alapján, központilag adnák ki a lakásokat.

Zajgóvári Károly szerint átmenetileg helyes volna a lakások elosztását központosítani – mindaddig, amíg a hajléktalanokat elhelyezik.

Elnök: Jelentette, hogy megvizsgálják ezt a kérdést, és a holnapi ülésen erről referálni fog a Nemzeti Bizottságnak.

Kállai Ferenc szerint a hajléktalanok után elsősorban a szabadságharcban részt vetteknek kellene lakást adni. Együttal vigyázni kell, hogy ezeknek a sorába ne furakodjanak be opporunisták.

Elnök: Felhívta Beszteri Sándort, az Építési Igazgatóság vezetőjét, hogy teljes erővel folytassa a szükséges anyagok felkutatásának munkáját. (Beszteri Sándor eltávozik.)

Ezután a Nemzeti Bizottság rátért a politikai határozat megvitatására.

Zajgóvári Károly: Sok kijelentés hangzott már el abban a tekintetben, hogy a sztrájk megszüntetése azzal volna elérhető, ha a szovjet csapatok kivonulnának az országból. Ezen a kér-

41 Pongrácz Kálmán 1956. decemberi tájékoztatása szerint a forradalom, illetőleg a második szovjet bevonulás utáni harcok alatt – az üvegekárokat nem számítva – összesen 16 700 lakás rongálódott meg. Ebből teljesen lakhatatlanná vált 2450 lakás, részben helyreállítható 1723, teljes egészében 12 580.

désen túl kellene tenni magunkat, mert minden levél, minden bokor mögött ez zörög. Nemzetközi jogilag is lehetetlenség azt ebben a pillanatban elérni, csak abban az esetben, ha a magyar kormány – függetlenül attól, hogy a világtörténelemben voltak nagyobb szerződésesszégések is, és végső szükségben a nemzetközi jog is elismeri a szerződésességesség jogosságát –, tehát: ha a magyar kormány azonnali hatállyal felbontja a Varsói Szerződést. Ha az nincsen felbontva, addig abszurdum a szovjet csapatoknak az országból való kivonását követelni.

A beérkezett jelentések szerint Budapest, Győr, Székesfehérvár, Komárom és Miskolc városokban a közművek működése teljesen korlátozva van. A sztrájk mindnyájunkat megöli, és ha ezt nem hárítjuk el, és a munkásokat nem bírjuk rávenni a sztrájk leállítására, nem tudom, hogy a Nemzeti Bizottság tagjai közül ki tudja vállalni a felelősséget.

Ezért első pontként azt indítványozom, hogy a budapesti Nemzeti Bizottság indítványozza a kormánynak, hogy a Varsói Szerződést azonnali hatállyal bontsa fel. Ha a Varsói Szerződést a kormány felbontotta, nyomban forduljon kiáltvánnyal az ország lakosságához – a Nemzeti Bizottság minden tagja és közvetlenül mi is vállaljuk, hogy személyesen kimegyünk a tűzfészekbe, mert tudatában vagyok annak, hogy ehhez jogom van, mivel nem [a] kormányon és nem rajtunk múlik, hogy a szerződés felbontása után kimennek-e a szovjet csapatok, vagy nem.

Erkölcslileg csak akkor kívánhatjuk a munkásságtól a sztrájk megszüntetését, ha az ország egész népének kívánságát teljesíti a kormány: ha a Varsói Szerződést azonnali hatállyal felmondja, és egyben semlegesnek nyilváníja Magyarországot. Ha ezt a nyilatkozatot megteszi, akkor megnyeri a dolgozók bizalmát, az összes társadalmi rétegek támogatását, és megindul a termelő munka.

Indítványom harmadik pontja pedig a mai országgyűlés azonnali feloszlátása volna (helyeslés).

Bilkei Gorzó Nándor: Az országgyűlés azonnali feloszlátása sine qua nonja a kibontakozásnak. Ami pedig a Varsói Szerződés felbontását illeti: Magyarország és a Szovjetunió barátságának kérdése ma kizárólag a varsói paktumon nyugszik. A varsói paktum nyilván mind a két fél részéről felbontható. Tétélezzük fel, hogy a Varsói Szerződést felmondjuk. Fel lehet-e tétélezni, hogy egy ilyen lépésre az orosz hatalom elhatározza magát a Magyarországból való kivonulásra? Az orosz birodalom mostani pozícióját nem a Varsói Szerződés vagy bármilyen szerződés alapján tartja, hanem nemzetközi hatalmi elképzeléseinek és céljainak érdekében. Ez az álláspontja nagymértékben megváltozott most, amikor az angol–francia haderő Egyiptomot bombázni kezdte. Az orosz birodalom súlyosan angagsálva van, anélkül, hogy a szuezi kérdésben momentán beavatkozott volna. A szuezi kérdés a közel-keleti, sőt a világpolitikának a kulcsa. Az orosz birodalom tehát ebben a relációban – amelyben nem lehet tudni, hogy mely pillanatban kell beavatkoznia – semmi körülmények között sem evakuálhatja Magyarországot, amely a Balkánnak és a velünk szomszédos közép-tengeri [sic!] pozícióknak a kulcsa. Ne áltassuk tehát magunkat! Az orosz haderő nem fog kivonulni, ha a Varsói Szerződést felmondjuk, de nem fog akkor sem, ha tovább sztrájkolunk. Akkor pedig olyan katasztrófát fogunk átélni, amelyhez még Mohács sem mérhető. Ezzel a tűzcsóvával tehát igen óvatosan játszunk!

Zajgóvári Károly: Indítványa megvédése céljából a következőket adta elő. A Varsói Szerződést nem pökhendi módon kell felmondani, hanem azzal az indokolással, hogy végszükségből és hazánk kívánságára mondjuk fel: jelenünk és jövőnk biztosítása érdekében mondjuk fel, és hívjuk fel az orosz birodalmat, hogy egyezzen bele abba, hogy a magyar kormánnyal egybehangzóan bontsa fel a Varsói Szerződést. Ha nem egyezik bele, akkor udvariasan hozzá lehet tenni, hogy kénytelenek leszünk egyoldalúlag felmondani. Ez nem jelent ellenséges ál-

lapotot, különösen nem hadiállapotot, hiszen Ausztria és [a] Szovjetunió között is megvan a jó viszony.

Semlegeseknek nyilvánítjuk magunkat. Ha a Szovjetunió [a] barátunk, akkor a testvérharcot nem kívánhatja tőlünk. A Nemzeti Bizottság tagjai nem mehetnek el az ülésről addig, amíg erről a kérdéstről egyhangú vagy többségi határozatot nem hoztak.

Potoczky Kálmán: Kijelentette, hogy nincs felhatalmazás[a] arra, hogy ilyen súlyos kérdésben pártja nevében nyilatkozzék. (Bilkei Gorzó: Én sem a párt nevében nyilatkoztam.) Ha azonban a Nemzeti Bizottság határozatot hoz, akkor ez nagyon súlyos nyilatkozat a párt részéről. A párt érdekelve van a kormányban. Nem tudott információkat szerezni arról, hogy a Nemzeti Bizottság ülésén meddig mehet el. 24 órai haladékat kért tehát arra, hogy tisztázza [a] pártjával ezt a kérdést.

Zajgóvári Károly: Akkor halassa el a Nemzeti Bizottság állásfoglalásának meghozatalát a legközelebbi ülésre (helyeslés).

Potoczky Kálmán: Nagyon fontos, hogy ez a súlyos probléma, amely az ülésen felmerült, ne kerüljön nyilvánosságra.

Zajgóvári Károly ezután a következő problémákat tárta a Nemzeti Bizottság elé. Pártjának helyiségproblémái, berendezési, fűtési és telefonproblémái vannak. A Nemzeti Bizottság hozzájárulását kérte ahhoz, hogy egyelőre – például egy hónapra – valamennyi párt, amely közületi helyiségben van, a helyiségre, a fűtésre és [a] telefonra nézve költségmentességet kapjon.

Elnök: Ez nem probléma!

Zajgóvári Károly: Két írógépet is kért a párt számára, továbbá két gépírónőt. Kérdezte továbbá, hogy a volt MDP személy- és teherautóival most mely szerv rendelkezik. Legalább egy személyautót és egy kisebb teherautót kért [a] pártja számára.

Elnök: Fővárosi viszonylatban nem voltak a MDP-nek személy- és teherautói.

Zajgóvári Károly: Kérdezte továbbá, hogy a nyomdák közül melyikkel rendelkezhetnék a Keresztény Magyar Párt.

Elnök: Először tisztázni kell az Ipari Osztállyal a nyomdahelyzetet, és csak azután lehet megállapodni ebben a kérdésben.

Zajgóvári Károly: Előadta, hogy a fővárosban lévő pártszervezeteknek szükségük van párthelyiségekre. Kérte, hogy a Nemzeti Bizottság ossza szét a pártok között az MNDSZ, az MSZT helyiségeit és az ÁVH-laktanyák helyiségei közül azokat, amelyeket nem vett igénybe a honvédség. Ezeket a helyiségeket a Nemzeti Bizottság megfelelő arányban ossza fel a pártok között. (Vázsonyi József: Először lakás kell!)

Antal Sándor: Szóvá tette, hogy a Parasztpártnak sincsenek semmiféle helyiségei a Városházán. Helyiségeket kért gépíróval és telefonnal.

Elnök: Bejelentette, hogy kimutatást fognak kérni arról, hogy hol és milyen helyiségek vannak, amelyeket át lehet venni.

Ezután bejelentette, hogy jelentést fog tenni a kormány részére, hogy milyen pártok voltak együtt a Nemzeti Bizottság mai ülésén. Azt a reményét fejezte ki, hogy a továbbiakban is együtt tudnak működni abból a célból, hogy kivezessék a fővárost ebből a súlyos helyzetből.

Ezután az ülést berekesztette.

(Az ülés 17 óra 30 perckor ért véget.)

JEGYZŐKÖNYV

a Fővárosi Nemzeti Bizottság 1956. november 2-i üléséről

Jelen vannak: a mellékelt jelenléti ív szerint.

Az ülés elnöke: Bechtler Péter.

Elnök: Üdvözölte a megjelenteket, és az ülést megnyitottnak jelentette ki.

Ismertette az üléssel a Forradalmi Bizottságnak azt a kérését, hogy bemutatkozassék a Nemzeti Bizottság előtt. A bizottság a kéréséhez hozzájárult.

Sághy Gábor: Bejelentette a Nemzeti Bizottságnak, hogy a Fővárosi Forradalmi Munkástanács november 1-[j]én megalakult. Megválasztotta 11 tagból álló Intézőbizottságát. Az Intézőbizottság elnökeként bemutatta a Nemzeti Bizottságnak a Forradalmi Munkástanács tagjait, akik a főváros munkaterületének több részét képviselik. Az Intézőbizottság a maga működését megkezdte. Legfontosabb feladatának tekinti az élet megindítását a Nemzeti Bizottság útmutatása alapján. Engedélyt kért a Nemzeti Bizottságtól arra, hogy az Intézőbizottság két tagja a Nemzeti Bizottság ülésein részt vehessen, és javaslatokat tehessen. Engedélyt kért továbbá arra, hogy másnapra, november 3-ára összeállíthassa az Intézőbizottság azokat a legégetőbb kérdéseket, amelyekben a Nemzeti Bizottság döntését kéri.

Elnök: A Nemzeti Bizottság a Forradalmi Munkástanács bemutatkozását és javaslatát a legnagyobb készséggel fogadja, és reméli, hogy a Forradalmi Munkástanács és a Nemzeti Bizottság együtt fog működni. Az Intézőbizottság két tagja természetesen részt vehet a Nemzeti Bizottság ülésein tanácskozási joggal.

Bejelentette a Nemzeti Bizottságnak, hogy a politikai határozat, amely az előző ülésen meglehetősen vitát váltott ki, eldőlt.⁴² Maga az élet hozta egyenesbe ezt a kérdést, és szerinte a Nemzeti Bizottság csak helyesléssel fogadhatja a kormány állásfoglalását.

Előadta továbbá, hogy az előző ülés óta tájékozódni igyekezett arról, hogy általában hogyan állnak a dolgok. A közellátásról továbbra is azt az információt kapta, hogy az megnyugtató, különösebb nehézségek nincsenek. Nem lehet ugyanezt [el]mondani a közlekedésről. A tegnapi ülésen véletlenül nem volt itt a közlekedési igazgató: nem tudott az ülésről. Ma azonban jelentkezett nála, és beszámolt a helyzetről. Eszerint november 3-án megindulnak az autóbuszok, de a [Nagy]körúton még nem. Megkezdik a villamosok és a trolibuszok felső vezetékeinek felszerelését. A vágányokat is igyekeznek rendbe hozni.

Bejelentette a bizottságnak, hogy a mai ülés után beszélni fog a rádióban. Beszédében jelenti a Nemzeti Bizottság megalakulását, és tájékoztatja a főváros lakosságát a problémákról. Szükséges ez azért, hogy a főváros lakossága lássa, hogy a Nemzeti Bizottság minden égető problémát napirenden tart, és igyekszik a városnak azt a képet adni, amely a békés életet jelenti. A szénszállítás megkezdését is kérni fogja, mert különben az Elektromos Művek 3 nap múlva nehézségekbe kerül [sic!]. A villamosokat később lehet megindítani, mint a többi közlekedési eszközt, de az autóbuszok holnapi (nov 3-i) megindítása már könnyítést jelent. A bányászokat is kérni fogja, hogy tegyenek meg mindent azért, hogy minél több szenet juttassanak a fővárosnak. A Gázművek ha szűkösen is, [de] három hétre el vannak látva. Szólni fog továbbá a vasutasokhoz is azért, hogy a legszükségesebb vonalakat indítsák meg.

Megbeszélést tartott az osztályvezetőkkel. Megmondotta nekik, hogy mindenki végezze a maga munkáját, és semmi egyébbe ne törődjenek.

42 Nagy Imre miniszterelnök 1956. november 1-jén este 7 óra 50 perckor jelentette be a rádióban: „a magyar nemzeti kormány a magyar nép és a történelem előtti mély felelősségtől áthatva, a magyar nép millióinak akaratát kifejezve kinyilvánítja a Magyar Népköztársaság semlegességét”.

Nem mondta meg, hogy az osztályvezetőktől felfelé az állások hatálytalanok lettek – nem mondta meg azért, mert az a munkamorált befolyásolná. Természetes, hogyha a vezető állások megüresednek, akkor a Nemzeti Bizottság gondoskodik az állások betöltéséről.

Az Oktatási Osztály jelentette neki, hogy az osztályvezető és annak helyettese lemondtak. Minthogy ez a helyzet, azzal a javaslattal jöttek, hogy Szoboszlai⁴³ bízzák meg az Oktatási Osztály vezetésével. Szoboszlai egyébként kiváló pedagógus, és azelőtt ennek az osztálynak vezetője volt – csak azért került el, mert nem volt vonalas és internálótáborba is került. A pedagógusok körében igen ismert és népszerű. Népszerű, mert az új típusú iskolákat ő hozta létre, másrészt pedig tényleg törődött a pedagógusokkal, és igyekezett mindent kiharcolni részükre. Csak ajánlani tudja őt, mint kiváló szakembert, és ha Szoboszlai az osztály élére kerül, ez a fővárosi tanerők számára nagy megnyugvást fog jelenteni. Kérte a Nemzeti Bizottságot, járuljon hozzá, hogy Szoboszlai kerüljön az osztály élére. Ez a megbízás ideiglenes azért, mert ezután a törvényhatóság választja az osztályvezetőket.

Potoczky Kálmán: Itt arról van szó, hogy teljes revízió lesz.

Elnök: Ez későbbi dolog lesz – ez azonban sürgős. A törvényhatósági bizottság mindenkit, aki vezető állásban van, újra megválaszt, másokat választ.

Zajgóvári Károly: A Kereszténypárt részéről külön indítványt jelentett be. Eddig egyetlen osztályvezetőt sem váltottak le. Valamennyi osztályvezető és azoknak helyettesei az átkos emlékű Magyar Dolgozók Pártjától kapta kinevezését. Ha már ez az állás megüresedett, akkor a Kereszténypárt részéről azt indítványozta, hogy a főváros területén az Oktatási Osztály vezetője dr. Magyar István piarista tanár legyen, és a Kereszténypárt nem tesz ellenvetést azzal szemben, hogy a helyettese Szoboszlai legyen. A forradalom nem azért volt, hogy az oktatás és az ifjúság nevelése terén ugyanaz a szellem uralkodjék, amely eddig uralkodott.

Baranyai János: Az elnök által javasolt Szoboszlai mellett foglalt állást, annyival is inkább, mert Szoboszlai ezt a funkciót már betöltötte, azonkívül pedig helyénvaló, hogy aki üldözve lett a letűnt rendszer részéről, az kerüljön vissza a helyére.

Zajgóvári Károly: A rehabilitációval kapcsolatban lesz más indítványa: hogy az a sok ezer ember, akit elbocsátottak, mind kerüljön vissza a fővároshoz. Az Oktatási Osztály vezetését azonban rendkívül komoly pozíciónak tartja, mert az egész szellem megváltozásának ikertestvére, és elválaszthatatlan attól. Kérte, hogy amennyiben más indítvány van, akkor bocsássák szavazásra az állás betöltésének kérdését. A piarista rend és a szerzetesrendek Szoboszlainál és mindenkinél nagyobb üldözést szenvedtek az elmúlt rendszerben.

Elnök: Bejelentette, hogy változatlanul fenntartja indítványát. Ha nem ismerné annyira Szoboszlait, és nem tudná, hogy a pedagógusok körében mit jelent az ő személye, akkor nem jött volna ezzel az indítvánnyal. Minthogy azonban egy tehetséges emberről van szó, véleménye szerint még tovább kellene hogy jusson annál, hogy a Köznevelési Osztály élén legyen. Ő vezette be az általános iskolákat, ő igyekezett olyan tanítási rendet bevezetni az általános iskolákban, amely megfelelt a demokratikus szellemnek. Nem volt tagja a Magyar Dolgozók Pártjának, de a Kommunista Pártnak sem. A Szociáldemokrata Pártnak volt tagja, de nem volt olyan aktív, hogy eljárt volna szónokolni – szimpatizáns volt. A Kereszténypártnak is meglesznek a lehetőségei, hogy tagjai elhelyezést kapjanak vezető pozíciókban – de ne kezdjük így, mert ha így kezdjük, akkor igen erősen fogunk rámenni a dologra, ami az együttműködést zárja.

43 Szoboszlai Ferenc (1912–1982) tanító, jogász. 1942-től a főváros Köznevelési Ügyosztályán dolgozott. 1945-től tanácsnok, 1945–1950 között az ügyosztály vezetője volt.

Zajgóvári Károly: A Szociáldemokrata Párt és a Kommunista Párt egyesüléséből született meg a Magyar Dolgozók Pártja. Az összes osztályvezetők innen származtatják hatalmukat. Tehát ha egy pozíciót kér a Kereszténypárt, akkor illojalitásnak tartja, ha azt nem kapja meg. A Kommunista Párton és a Szociáldemokrata Párton múlik ez.

Potoczky Kálmán: Ha egy napot késik ennek a pozíciónak a betöltése, az nem döntő jelentőségű. Bejelentette, hogy társa, aki a fővárosi dolgokban tájékozott, nincs jelen, ő maga pedig a szóban lévő jelöltek közül egyiket sem ismeri, és így nem tud tiszta lélekkel állást foglalni. Mivel a főváros közoktatásügyének kérdését nagyon súlyos kérdésnek tartja, azért kérte, hogy a legközelebbi alkalommal történjék döntés, addig pedig megszerzi a szükséges információkat.

Sághy Gábor: Amíg a személy kiválasztásában nem történik döntés, addig a folyó ügyek intézésére ki kellene valakit jelölni. Javasolta, hogy amíg a Nemzeti Bizottság nem dönt, addig Horváth Nándort bízzák meg az ügyek intézésével. Horváth Nándort egyébként beválasztották a Munkástanácsba.

Elnök: Nincs osztályvezető-helyettes, mert az is eltávozott.

Bitai Sándor: Nem távozott el sem az osztályvezető, sem a helyettese, mindketten a helyükön vannak. A dolgozók előtt mindketten kijelentették, hogy megbízatásukat érvénytelennek tekintik, és addig viszik az ügyeket, amíg az új osztályvezető elfoglalja a hivatalát. Elmondotta, hogy az Oktatási Osztály 80 dolgozója, továbbá a beérkezett jelentések szerint a kerületek is állást foglaltak az általános iskola megteremtője, Szoboszlai mellett. Sürgősen határozni kell ebben a kérdésben.

Elnök: Bejelentette, hogy a hétfői ülésen fognak határozni.

Sághy Gábor: Szóvá tette, hogy a fővárosnak vannak vállalatai, amelyeknek vezetőit a munkástanácsok eltávolították. Ezeknek a vezető állásoknak a betöltése az egyes osztályok, illetve igazgatóságok hatáskörébe tartozott. Így például a tatarozó vállalatok az Építési Igazgatóság, az ingatlankezelő vállalatok a Lakásgazdálkodási Igazgatóság alá tartoztak. Vannak vállalatok, amelyek most vezető nélkül állnak. Azért tette ezt szóvá, hogy a Nemzeti Bizottság döntse el, hogy ezeknek a személyeknek a kinevezése tekintetében is fenntartja-e magának az intézkedés jogát. Ha igen, akkor fel kell függeszteni azt, hogy az Építési Igazgatóság, ill[etve] a Lakásgazdálkodási Igazgatóság vezetői a kinevezési jogukat gyakorolhassák.

Elnök: Hangsúlyozta, hogy semmiféle kinevezési jogot nem gyakorolhatnak. A Nemzeti Bizottság határozatként kimondja, hogy csak a Nemzeti Bizottság nevezhet ki.

Sághy Gábor: A vállalatok három legfőbb vezetőjéről: az igazgatóról, a főmérnökről és a főkönyvelőről van szó. Azért tette fel ezt a kérdést, mert akkor ki kell mondatni az összes osztályok és igazgatóságok felé, hogy a vezetők kinevezése a Nemzeti Bizottságra tartozik.

Wiesner Sándor: Hangsúlyozta, hogy helyesli, hogy a Nemzeti Bizottság mint a főváros közigazgatásának legfőbb vezető testülete, ezeknek a kinevezéseknek a jogát magának tartja fenn. Figyelembe kell azonban venni, hogy az üzemi demokrácia követelményeinek megvalósításaképpen létrejött munkástanácsok véleményét meg kell hallgatni. A kinevezéseket tehát csakis a munkástanácsokkal egyetértésben lehet megtenni, mert különben előfordulhatnak bizonyos kontroverziák, és a munkástanácsok megkontreminalják azokat a határozatokat, amelyeket az ő meghallgatásuk nélkül hozott a Fővárosi Nemzeti Bizottság.

Zajgóvári Károly szerint a Kereszténypárt hozzájárul ahhoz, hogy a munkástanácsok javaslatokat terjesszenek elő, de ahhoz nem, hogy a Nemzeti Bizottság e javaslatokat köteles is legyen elfogadni. Egyes helyeken, például a filmgyárban ugyanis olyan munkástanácsok alakultak, amelyek teljesen azonosak a régi vezetőséggel, kijátszva a munkásokat.

Rózsavölgyi Miklós: A munkástanácsok egyelőre formailag és ideiglenesen alakultak meg. Sok esetben nem képviselik a dolgozók érdekeit. Feltétlenül szükséges ezért megvizsgálni és revízió alá venni ezt a kérdést. A fő kérdés most az, hogy a Nemzeti Bizottság megvizsgálja a Lakásgazdálkodási, az Építési és a Közlekedési Igazgatóság ténykedését. Iskolákról beszélünk, de nem tudjuk még, hogy hová járjanak a gyermekek. Összedőlt iskolákba?! Feltétlenül sürgős ezeknek a kérdéseknek a megvizsgálása, valamint a Lakásgazdálkodási Igazgatóság azon legutóbbi rendelkezésének a megvizsgálása, amellyel az ingatlankezelő vállalatokat átszervezte. Több mint 20 milliót akartak fordítani erre a célra. A 20 milliót inkább a helyreállításokra adjuk. A Nemzeti Bizottság tartsa meg [a] jogát e vállalati vezetők kinevezésére.

Elnök: Ismertette a Nemzeti Bizottsággal a Temetkezési Intézet jelentését. Eszerint az Új köztemetőben körülbelül 5-600, a Kerepesiben 100, Farkasréten 25, Óbudán 10, Erzsébeten és Lőrincen 10-10, Csepelen 40, Kispesten 25, a Bonctani Intézetben 120, az István Kórházban 40 halott van, akiknek a temetését a Temetkezési Vállalat közegészségügyi és járványügyi okokból megkezdte. A Temetkezési Vállalat dolgozói nagyobbrészt vidékiek, közülük 26-ot tegnap munkásszállásokon helyeztek el. A budapesti dolgozók bent vannak. A Fővárosi Vízművek tegnap is, ma is egy teherkocsit és kubikosokat adott a sírok ásásához, a honvédség 8 kocsit a halottszállításokhoz. Legalább két napra kellene még biztosítani ezt a létszámot. Kádár elvtárs ígéretet tett arra, hogy legkésőbb holnap írásban is történik intézkedés a hősi halottak temetéséről. Az Egészségügyi Minisztérium és a kerületi tisztiorvosok végzik a halottagnoszkálást. A temetőkben utólag történik majd a halott-anyakönyvezés. A [Temetkezési] Vállalat a Köjállal kapcsolatot tart. Sürgős volna még a Köztemető és a Kispesti temető telefontjának helyreállítása, mert a kapcsolatot így csak kerékpárokkal lehet fenntartani.

Emlékeztette a Nemzeti Bizottságot arra, hogy az előző ülésen jelentést kért Dékán Sándortól, a Közmű-igazgatóság vezetőjétől, hogy a kormánynak van-e elképzelése a hősi halottak temetésére.

Dékán Sándor: A tegnapi ülésen abban történt megállapodás, hogy Bechtler alpolgármester beszéli meg a kormánnyal a temetés időpontját. Javasolta tegnap, hogy a hősöket a Kossuth-mauzóleum környékén temessék el. Ezzel kapcsolatban a legsürgősebb teendőnek tartja, hogy a Nemzeti Bizottság küldjön ki a helyszínre egy bizottságot, amely konkrétan megjelölné, hogy ezen a területen belül melyik az a hely, amelyre a halottakat el lehetne temetni. A hely pontos ismeretében a további temetések már nem ideiglenes jellegűek lennének, hanem véglegesek, a kijelölt helyre. Javasolta továbbá, hogy országos ügyről lévén szó, kérje a Nemzeti Bizottság egy kormánybizottság kiküldését a temetés megrendezésére. A kormánybizottságban – javasolja – legyenek ott a Fővárosi Nemzeti Bizottság, a Forradalmi Ifjúsági Bizottság és a hadsereg képviselői is. A dísztemetés időpontját legkorábbra két hétre tudja javasolni. Addig el lehet temetni a halottakat a kijelölt parcellákban. A többi köztemetőből is át lehet vinni azokat, akiket odatemettek. A ravatalozás történhetnék esetleg úgy, hogy jelképesen néhány neves halottat ravataloznának fel. A tegnapi ülésen az a kívánság is felmerült, hogy a halottak vallását is állapítsák meg. Nem tudják azonban megállapítani, mert az okmányokban nem szerepel a vallás. Ha a család felismeri a halottat, és kéri, hogy a temetés egyházi szertartás szerint történjék, akkor meg lehet csinálni.

Zajgóvári Károly szerint az előző ülésen döntött a Nemzeti Bizottság arról, hogy a halottakat a Kossuth-mauzóleum környékén temetik el. Felhívta a figyelmet arra, hogy az egységes katonai és hazafias ünnepségen az egyházak nem lehetnek egységesen képviselve, mert a liturgia ezt nem engedi meg. Hacsak nem tömegsírba temetnek, egyházilag minden egyes halottnak külön-külön temetés jár. A személyazonossági bizonyítványból nem lehet megállá-

pítani a vallást. Ha azonban a Temetkezési Vállalat megtudja, hogy az illető milyen vallású volt, azt az illető egyház szertartása szerint temessék el. Amikor külön-külön temetik a halottakat, akkor az egyházi szertartást is el tudja végezni a lelkész. Ez nem ütközhet akadályokba, hiszen legfeljebb 10 százaléknak a vallását lehet megállapítani.

Elnök: Semmi akadálya sincs, ha meg lehet állapítani a vallást. A felekezetek is bizonyosan keresik majd a lehetőséget az együttműködésre.

Zajgóvári Károly: Utasítsa a Nemzeti Bizottság a Temetkezési Vállalatot, hogy állítsa össze a halottak alfabetikus névsorát azért, hogy az egyházak vagy a hozzátartozók megtalálhassák saját halottaikat. A névsornak egy másolatát esetleg el lehetne küldeni a kerületi előljárásgokra. Legalább Pesten tegyék ezt meg, ha 3600 községben nem is lehet. Szerinte el kell továbbá dönteni azt is, hogy a halottak civil vagy katonai halottak-e. Ha katonai halottak, akkor a Nemzeti Bizottságnak nincs velük dolga.

Stöckl Rezső: Jelentette a Nemzeti Bizottságnak, hogy egészségügyi téren megindult a munka. Ma reggel őt is felszólították, hogy az agnoszkálásban és a halál okának a megállapításában vegyen részt. Más elfoglaltsága miatt nem tudott részt venni ebben a munkában, de ellenőrzi a munkát. A tisztiorvost kérte meg arra, hogy vegyen részt ebben a munkában. Az agnoszkálás régebben a rendőrség dolga volt, most egy bizottság végzi el az agnoszkálást, a tisztiorvosok segítségével. Mivel kevés a tisztiorvos, üzemi orvosokat osztottak be melléjük. Ez a munka 4 napot vesz igénybe. Az agnoszkálás sok nehézségbe ütközik, mivel sok a névtelen halott.

Elnök: Változatlanul azon az állásponton van, hogy a kormánynak rövidesen tisztázni kell, hogy miként kell elintézni ezt a kérdést. Megbízta Dékán Sándor osztályvezetőt, hogy a Nemzeti Bizottság nevében tárgyalja le a kormánnyal ezt az ügyet.⁴⁴

Baranyai János: Javasolta, hogy az utcai közlekedésnél most már tényleg csak azok igazoltassanak, akiknek erre felhatalmazásuk van. Lépten-nyomon találkozunk 5-10 tagú igazoltató csoportokkal, akik között vannak olyanok is, akiknek nem való fegyver a kezébe, nem is vettek részt a harcban, később jutottak fegyverhez, és az esti órákban feltartják a járőrkelőket.

Zajgóvári Károly: Javasolta, hogy a katonai parancsnokság részéről adjanak ki rendelkezést, hogy csak a legszükségesebb esetekben és rendzavarások esetében igazoltassanak.

Rózsavölgyi Miklós: Kijelentette, hogy erre vonatkozóan már intézkedést adtak ki.

Baranyai János: Bejelentette, hogy az üresen álló lakásokat csak kibombáztottak részére adják ki a kerületi tanácsok. Erről a kerületeket értesítették.

Elnök: A mai napon meglehetősen ostromnak volt kitéve amiatt, hogy mivel az oroszok kivonultak bizonyos lakásokból, mások mindjárt beköltöztek.

Zajgóvári Károly: A nemzetközi jog értelmében a Szovjetunió sem eshet más elbírálás alá, mint ha egyiptomi vagy más állampolgárokról volna szó. A területenkívüliség csak a konzulátusokat vagy a követségeket illeti [meg].

44 Dékán Sándor elkészítette a kormány számára a feljegyzést. A tervezet az FNB nevében az alábbiakat javasolta az elesett hősök méltó eltemetésének megszervezéséhez: valamennyi hős eltemetése egyidejűleg, katonai díszpompával történjen; a temetés helyszíne: Kerepesi temető, a Kossuth-mauzóleum melletti parcella; a temetés kormánybizottság szervezze, ennek résztvevői: kormány, a honvédség, az Egészségügyi Minisztérium, a harcoló ifjúság, valamint az FNB képviselői; az elhunytakat a Fővárosi Temetkezési Vállalat egyes sírokba (kb. ezer sír) november 15-ig hantolja el. A temetés november 15-e után történjen, a négy-öt legjelentősebb halott felravatolásával.

Abban a pillanatban, amikor bármelyik állampolgár elhagy egy lakást, bár addig is, amíg itt volt, a magyar törvények alá esett, ha azonban elmentek ezekből a lakásokból, azok visszaszálltak a főváros hatáskörébe. Ez a Kereszténypárt álláspontja.

Elnök: Arról van szó, hogy a főváros vegye át ezeket. Viszont az üzemek jönnek, hogy a főváros utalja ki. Erre azt válaszolják nekik, hogy erre addig nincs mód, amíg kibombázott lakók vannak. Ha ezeket az embereket elhelyezik, az üzemek éppen úgy soron kívül kapnak majd lakásokat.

Zajgóvári Károly: Bejelentette, hogy a Kereszténypárt részéről indítványt kíván tenni. Indítványozta, hogy a Nemzeti Bizottság rendelje el azt, hogy az 1945-től a politikai magatartásuk miatt elbocsátott összes dolgozókat a főváros és üzemei ugyanazokra a helyekre fogadják vissza, ahonnan elbocsátották őket. Minthogy azonban ez egyszerűen így nem történhet meg, indítványát kiegészítette azzal, hogy a Nemzeti Bizottság egyelőre szólítsa fel ezeket – mert hiszen ezek között lehet olyan, aki máshol jobban elhelyezkedett, vagy meghalt, vagy nem aspirál a régi helyére –, hogy haladéktalanul nyújtsák be kérelmüket a Nemzeti Bizottsághoz, megjelölve benne az elbocsátási ügyirat számát és az elbocsátás indokát. A Nemzeti Bizottság küldjön ki minden pártból egy-egy személyt abba a bizottságba, amely ezt a kérdést felülvizsgálja, és amennyiben kifejezetten nyílas és a régi kapitalista világ ma is fennálló bizonyos aggályai alá nem esnek, a Nemzeti Bizottság helyezze vissza őket, mégpedig az időközben elmulasztott idő figyelembevételével abba a rangfokozatba, amelyet időközben becsületes szolgálattal amúgy is elértek volna.

Kérte a Nemzeti Bizottságot, hogy ezt jól szívlelje meg, mert ezzel a forradalmi szellemet igazolják, hogy tényleg változás történt, és az erkölcsi, valamint az anyagi rehabilitáció és az elégtétel szolgáltatása iránt a Nemzeti Bizottságot kötelességérzet hatja át.

Baranyai János: Kijelentette, hogy egyetért ezzel, azonban lehetnek olyan esetek is, amikor ugyanarról a posztról esetleg folyamatosan két-három egyént is elbocsátottak. Egyébként helyesnek tartja.

Elnök: Bejelentette, hogy nála többen jelentkeztek olyanok, akiket 1945 és 1948 között elbocsátottak, és rehabilitálásukat kérték. Azt mondta nekik, hogy hozzák be a következő héten a kérvényüket, belefoglalva az elbocsátás indokát, és majd akkor itt foglalkoznak a kérdéssel. Véleménye szerint minden érdekeltnek írásbeli kérelemmel kell fordulnia a Nemzeti Bizottsághoz.

Zajgóvári Károly: Hogy azután ez miképp történik, ez részletkérdés, azonban kérte a Nemzeti Bizottságot, hogy elvi határozatot hozzon arra nézve, hogy az 1945 óta politikai magatartásuk miatt elbocsátott összes alkalmazottait a főváros és vállalatai visszaveszik.

Elnök: Odáig nem lehet elmenni, hogy „politikai magatartás”, mert hiszen voltak nyílasok [is]!

Zajgóvári Károly: Hangsúlyozta, hogy hozzátette azt a klauzulát, hogy kivéve [a] nyílas magatartás miatt elbocsátottakat.

Kovácsnai Bogdán Béla: A Fővárosi Tanács megalakulásával különféle állami szervek is beolvadtak a Fővárosi Tanácsba: Pénzügy-igazgatóság, adófelügyelőségek és adóhivatalok. Ezeknek a dolgozóit részben a tanácsok megalakulása előtt bocsátották el, részben azután. Felmerül tehát az a kérdés: mi történik azokkal, akiket még abban az időben bocsátottak el, amikor a Pénzügy-igazgatóság és az adófelügyelőségek életben voltak?

Zajgóvári Károly: Hangsúlyozta, hogy indítványa határozott és félre nem érthető volt, a fővárosi alkalmazottakra, valamint a fővárosi vállalatok alkalmazottaira vonatkozott, mert hiszen ez a Nemzeti Bizottság a főváros nemzeti bizottsága. Hogy az állam ilyen emberséges in-

dítvány után milyen álláspontra helyezkedik, az már más lapra tartozik, nem kételkedik azonban, hogy hasonlóképpen fog cselekedni.

Elnök: Annak a véleményének adott kifejezést, hogy ha ezt nyilvánosságra hozzák, igen nagy áradatot indítanak el, és nem tudnak megbirkózni a feladattal.

Wiesner Sándor: Kijelentette, hogy nagy általánosságban egyetért a javaslattal, azonban olyan nagy horderejű kérdésről van szó, hogy abban ad hoc dönteni nem lehet. Kérte, tűzzék a legközelebbi ülés napirendjére ezt a kérdést, hogy a Nemzeti Bizottság tagjai addig fontolóra vehessék azokat a megoldási módokat, amelyekkel meg lehet keresni azt az igazságos megoldást, amely egyrészt a méltánytalanul sérelmeket szenvedett egyénnel kapcsolatban a rehabilitáció jogos igényét kielégíti, másrészt a technikai lebonyolítást is lehetővé teszi.

Zajgóvári Károly: Hangsúlyozta, hogy változatlanul fenntartja azt az álláspontját, hogy az elvi határozatot még ma hozza meg a Nemzeti Bizottság, és a gyakorlati megoldás kérdésében döntsön máskor.

Köpeczi Bócz György: Kijelentette, hogy teljes mértékben helyesli Zajgóvári Károly indítványát, [tehát] akiket 1945-től kezdve sérelem ért, azoknak igazságos rehabilitációját sürgős feladatnak kell tekinteni. Szerinte nemcsak azoknak az ügyét kell megvizsgálni, akiket politikai magatartásuk miatt elbocsátottak 45 után, hanem azokét is, akiket 1945. január 1-től kezdve internáltak és elhurcoltak, tehát még csak lehetőségük sem volt arra, hogy [az] állásukat elfoglalják, 2-3 év múlva pedig úgy meg voltak félemlítve, hogy nem is próbálták meg régi állásuk elfoglalását. Szerinte ez az álláspont a legigazságosabb, és kéri a Nemzeti Bizottságot, hogy [a] mai ülésen feltétlenül foglaljon el elvi álláspontot ebben az ügyben. Gyakorlati álláspontot nem tudna elfoglalni, de az elvi határozatot még ma hozza meg.

Zajgóvári Károly: Fenntartotta azt az álláspontját, hogy ma hozzon elvi határozatot a Nemzeti Bizottság, a következő héten pedig gyakorlati határozatot.

Elnök: Az elvi határozatot a következőképpen fogalmazta meg: akiket 1945 óta politikai okokból elbocsátottak, azok számára szükségesnek tartja a Nemzeti Bizottság a rehabilitáció lehetőségét. A kérdés nyilvánosságra hozatala a gyakorlati megoldásra tartozik, erről tehát ne döntsön most a bizottság. Felhívta az ülés résztvevőit, hogy akik ezt a határozatot elfogadják, tartsák fel a kezüket.

Zajgóvári Károly: Szót emelt a „rehabilitáció” kifejezés ellen. Mint mondotta, indítványa úgy szólt, hogy akiket 1945 óta politikai okokból elbocsátottak (kivéve azokat, akiket nyilas magatartás vagy népellenes büntetés miatt bocsátottak el), a főváros és intézményei kötelesek visszavenni. A „rehabilitáció” más probléma.

Elnök: Vagy pedig állásba helyezi őket a főváros vagy valamelyik intézménye, és ezzel rendben van. Ez a legjárhatóbb út. Ezt határozatként kimondotta. Kérte azonban a bizottságot, hogy a nyilvánosságra hozatalról ne döntsön. Ezt a kérdést egyébként is meg kell beszélni Kóvágó Józseffel.

Potoczky Kálmán: Felhívta a Nemzeti Bizottság figyelmét arra, hogy ma Kóvágó József is mond rádióbeszédet, körülbelül ugyanarról a témáról, mint Bechtler Péter. Kérdezte, hogy nem tévedés-e mindkettőjüknek a meghívása. Szerinte össze kellene hangolni a beszédeket.

Köpeczi Bócz György: Megkérdezte, hogy a Nemzeti Bizottságnak miért kell várnia a nyilvánosságra hozatallal. Megnyugtatóná a tömegeket a nyilvánosságra hozatal.

Zajgóvári Károly: Válaszban kijelentette, hogy a nyilvánosságra hozatallal azért kell várni, mert a Nemzeti Bizottság tagjai sem tudnának az érdeklődőknek felvilágosítást adni, nem tudnának nekik mit mondani, ha magukra zúdítanak őket. Nem tudják még, hogy a főváros honnan szerzi meg a fedezetet, hogyan csinál új helyeket, hány embert bocsátottak el stb.

Elnök: Nem jelenti ez persze azt, hogy a nyilvánosságra hozatalt hónapokig halasztják.

Köpeczi Bócz György: Szükségesnek tartotta a nyilvánosságra hozatalt, de egy terminus adásával. Ez megnyugvást jelentene.

Elnök: A jövő héten kijelölik azt a hivatalt, ahová beadványukat beadhatják.

Köpeczi Bócz György: Határozza meg a Nemzeti Bizottság, hogy ez az elvi határozat mikor kerül nyilvánosság elé.

Zajgóvári Károly: Kijelentette, hogy a legközelebbi ülésen kap majd indítványt a Nemzeti Bizottság ebben az ügyben.

Ezután a következő indítványt tette: előző ülésében elhatározta a Nemzeti Bizottság a funkcionáriusoknak az osztályvezetőktől felfelé való kicserélését. Ki is jelölt egy ötös bizottságot erre a célra. Kérdezte, hogy mikor indíttatja meg a Nemzeti Bizottság az ötös bizottságnak a munkáját. Amíg ugyanis a régi osztályvezetők a helyükön vannak, addig nincs megnyugvás arra nézve, hogy az új szellem érvényesülni fog.

Elnök: Kedden indul meg az ötös bizottság munkája. A Forradalmi Bizottság is lépjen kapcsolatba a bizottsággal.

Zajgóvári Károly: Ezután a következő indítványt tette: előző ülésében elhatározta a Nemzeti Bizottság, hogy a rossz emlékezetű tanácselnök stb. megjelölések helyett a polgármester, alpolgármester megjelöléseket vezeti be. Indítványozta, hogy a kerületekben is szüntesse meg a Nemzeti Bizottság az elnöki, elnökhelyettesi megjelöléseket, és a régi előjáró, előjáró-helyettesi megjelöléseket állítsa vissza (helyeslés). A kerületekben is történjék meg a leváltás az osztályvezetőktől kezdve, az ötös bizottság tehát a kerületekre is terjessze ki [a] hatáskörét.

Elnök: A bizottság hozzájárult, hogy előjáró, előjáró-helyettes legyen, és ne tanács, hanem előjáróság.

Potoczky Kálmán: A kerületekben nem csinálhatnák ezt a kerületi nemzeti bizottságok?

Zajgóvári Károly: A Nemzeti Bizottság hatásköre az egész fővárosra kiterjed.

Potoczky Kálmán: De 500 emberről van szó!

Wiesner Sándor: Megkérdezte, hogy milyen változások történtek az előjárók személyi hatáskörében.

Elnök: Válaszában kijelentette, hogy az előjáró nem járhat rosszabbul.

Baranyai János: Megállapította, hogy a polgármesterek hatásköre nagyobb volt, mint az előjáróké.

[Az] Elnök szerint arra kell törekedni, hogy a kerületi előjáróságok hatásköre nagyobb legyen.

Baranyai János: Ez veszélyes is. Budapest főváros csak egy van, és nem lehet mind a 22 kerületnek önálló politikát folytatnia.

Zajgóvári Károly szerint ez is indokolja, hogy egy Nemzeti Bizottsághoz tartozzék ez a kérdés.

Rózsavölgyi Miklós: Nem kapott választ arra, hogy az eddigi átszervezési rendelkezések a továbbiakban mérvadók-e vagy sem, például az Lakásgazdálkodási Igazgatóság 20 milliós átszervezési rendelkezése. Indítványozta, hogy az ötös bizottsággal együttműködve vizsgálják meg az Építési, a Közlekedési és a Lakásgazdálkodási Igazgatóság munkája megindításának, elősegítésének kérdését, azt, hogy megy-e a helyreállítás, a közlekedés. Szerinte szakbizottságot kellene állítani a vezetők mellé, mert most olyan vezetők vannak ezeknek az igazgató-ságoknak az élén, akik nem értenek a dolgokhoz.

Elnök: Kijelentette, hogy megvizsgálják ezt a kérdést.

Zajgóvári Károly ismertette a Nemzeti Bizottsággal, hogy a Magyar Vöröskereszt [égisze] alatt működik a Baross utcában egy csoport. Kérdezte, hogy a fővárosnak van köze hozzá, vagy az államnak.

Elnök: Azelőtt állami volt. Illetőleg önálló volt.

Stöckl Rezső: Azelőtt nemzetközi volt.

Zajgóvári Károly: Indítványozta, hogy a Nemzeti Bizottság még ma küldjön ki egy háromtagú bizottságot vagy egy személyt, aki azután kérjen jelentést, és továbbítsa ezt a jelentést a Nemzeti Bizottságnak, illetőleg jelentse, hogy mit tapasztalt. Értesüléseik szerint ugyanis a Vöröskereszt számára külföldről érkező csomagokat haveri alapon osztják szét. Emiatt óhózá is fordultak már holland és belga újságírók. Indítványozta, hogy az adományokat a Nemzeti Bizottság szoc.-pol. csoportja vegye át a Vöröskereszttől, és azután a Nemzeti Bizottság döntsön az adományok sorsáról. Most ugyanis vagyonok pusztulnak el.

Elnök: Kijelentette, hogy meg kell állapítani, vajon a Vöröskereszt hová tartozik. Ha állami, akkor oda kell jelenteni, hogy vizsgálják meg, ha nem, akkor a főváros mint hatóság beleszólhat az ügyekbe. A Budapest részére érkezett adományokhoz a Vöröskeresztnek semmi köze sincs.

Felkérte Zajgóvári Károlyt, hogy vizsgálja meg ezeket a kérdéseket, és tegyen jelentést.

Bejelentette, hogy hétfőn délután 3 órakor lesz a legközelebbi ülés.

Ezután az ülést bezárta.

Az ülés 16 óra 32 perckor ért véget.